

Maharashtra State Eligibility Test for Lectureship

महाराष्ट्र राज्य व्याख्यातापदासाठी राज्यस्तरीय पात्रता चाचणी (सेट) परीक्षा

Conducted by University of Pune

(AS THE STATE AGENCY)

SYLLABUS AND SAMPLE QUESTIONS

<i>Subject</i>	<i>Subject</i>
<i>Code No.</i>	
01	Marathi

UNIVERSITY OF PUNE
Ganeshkhind, Pune-411007

[01] : MARATHI

अभ्यासक्रम आणि नमुना प्रश्नपत्रिका

NOTE : STRUCTURE OF PAPER II AND REVISED STRUCTURE OF PAPER III PLEASE
SEE PAGE NUMBER ONE.

प्रश्नपत्रिका—II

१. भाषाविज्ञान व मराठी भाषेचा इतिहास :

भाषेचे स्वरूप

भाषेची उत्पत्ती

ध्वनिविचार

स्वन, स्वनिम, स्वनांतर, पद, पदिम, पदांतर, वाक्यविचार

अर्थविचार

मराठीची उत्पत्ती

मराठीच्या प्रमुख बोली

प्रमाणभाषा व बोली

मराठी शब्दसंग्रह

अन्य भाषांचा मराठीवरील परिणाम

मराठीचे लेखनविषयक नियम

२. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास :

प्रारंभापासून इ.स. २००० पर्यंत

३. अन्य भाषांमधून मराठी भाषेत अनुवादित झालेले ग्रंथ :

४. भारतीय साहित्यशास्त्र व साहित्य समीक्षा :

साहित्याचे स्वरूप व प्रयोजन

साहित्य निर्मिती प्रक्रिया

भारतीय साहित्यशास्त्रातील प्रमुख प्रणाली व साहित्यशास्त्रकारांचे कार्य

साहित्यातील विविध संप्रदाय

शैली विचार

साहित्य समीक्षा : स्वरूप, व्याप्ती व प्रकार

साहित्य समीक्षेच्या पद्धती

प्रमुख पाश्चात्य समीक्षकांच्या सिद्धान्तांचा परिचय

मराठी समीक्षेची वाटचाल

५. व्याकरण :

शब्दांच्या जाती
आख्यात, विभक्ती, संयुक्त क्रियापद
प्रयोग विचार
वाक्यविचार
शब्दसिद्धी

६. पत्रलेखनपद्धती, जाहिराती, वृत्त व वृत्तान्तलेखन :

प्रश्नपत्रिका—III (A)

(अनिवार्य)

क्रमांक—I

(इ.स. १२०० ते १८१८ या कालखंडातील प्रमुख ग्रंथकार व त्यांच्या साहित्यकृती यांचा अभ्यास)

प्रमुख महानुभाव ग्रंथकार
ज्ञानदेव, नामदेव व त्यांचे समकालीन संत
मुकुंदराज
एकनाथ, तुकाराम, रामदास, संत कवयित्री
मुक्तेश्वर, रघुनाथ पंडित, वामन पंडित, श्रीधर, मोरोपंत
बखर वाङ्मय
शाहिरी वाङ्मय

क्रमांक—II

इ.स. १८८१ ते २००० या कालखंडातील मराठी वाङ्मयाचा इतिहास. पुढील वाङ्मयप्रकारांच्या अनुषंगाने

कविता
नाटक
कादंबरी
कथा
ललित लेखन

क्रमांक—III

भाषाविज्ञान : ऐतिहासिक व वर्णनात्मक : स्वरूप व पद्धती

भाषाकुलाची संकल्पना व मराठी भाषा

मराठी भाषेची उत्पत्ती

स्वन, स्वनिम, स्वनांतर

पद, पदिम, पदान्तर

अर्थविचार

प्रमाण भाषा व बोली

मराठीच्या प्रमुख बोली

मराठीचा शब्दसंग्रह

अन्य भाषांचा मराठीवरील परिणाम

क्रमांक—IV

काव्यलक्षण व काव्यप्रयोजन
प्रतिभाविचार
शब्दशक्ती
रीतिविचार व ध्वनिविचार
रसविचार
काव्यानंदमीमांसा

क्रमांक—V

साहित्याचे स्वरूप व प्रयोजन
साहित्याची भाषा
साहित्य समीक्षेचे स्वरूप व कार्य
आस्वादक समीक्षा
समाजशास्त्रीय समीक्षा
मार्क्सवादी समीक्षा
मनोवैज्ञानिक समीक्षा
आदिबंधात्मक समीक्षा
शैलीवैज्ञानिक समीक्षा
स्त्रीवादी समीक्षा

क्रमांक—VI

साहित्य प्रकाराची संकल्पना
कथा, कादंबरी, नाटक, कविता व चरित्र-आत्मचरित्र या साहित्यप्रकारांचे स्वरूप

क्रमांक—VII

मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी :

संस्कृतीचे स्वरूप, संस्कृती व साहित्य यांचा परस्पर संबंध

महानुभाव, वारकरी, दत्त व समर्थ या संप्रदायांचे स्वरूप व कार्य

इंग्रजी राजवटीचा प्रारंभकाळातील महाराष्ट्रीय जीवनावरील परिणाम : धर्मविचार, शिक्षण संस्था, छापखाने व इंग्रजी वाङ्मय यांचा महाराष्ट्रीय समाजावरील व मराठी वाङ्मयावरील परिणाम

धर्मविषयक उदारमतवादी चळवळी : परमहंससभा, प्रार्थना समाज व सत्यशोधक समाज यांचा मराठी वाङ्मयावर झालेला परिणाम

बहुजन समाजाच्या उन्नतीच्या चळवळी

स्त्रीविषयक सुधारणेचे विविध प्रयत्न

साहित्याचा सामाजिक दृष्टीने अभ्यास

साहित्याचा सामाजिक दृष्टीने अभ्यास : हेतू, स्वरूप आणि व्याप्ती

लेखकाच्या व्यक्तिमत्त्वाची जडणघडण आणि सामाजिक व वाङ्मयीन पर्यावरणाचा त्याच्यावर पडणारा प्रभाव

सामाजिक पर्यावरणाचा वाङ्मयीन अभिरुचीवर व वाङ्मयरूपाच्या निर्मितीवर होणारा परिणाम

वाचकांची अभिरुची, प्रकाशन-व्यवहार, प्रसिद्ध-माध्यमे आणि वाङ्मयनिर्मिती यांचा परस्परांशी असणारा संबंध

क्रमांक—VIII

पुढील ग्रंथकारांच्या वैचारिक वाङ्मयाचा अभ्यास :

लोकहितवादी; म. ज्योतीराव फुले; ताराबाई शिंदे; गो. ग. आगरकर; विठ्ठल रामजी शिंदे; वि. दा. सावरकर;
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

क्रमांक—IX

वाङ्मयीन चळवळीमागील कारणमीमांसा

महाराष्ट्रातील वाङ्मयीन चळवळीचे स्वरूप

भक्ती साहित्याची चळवळ, भाषाशुद्धीची चळवळ, अनियतकालिकांची चळवळ, ग्रामीण साहित्याची चळवळ, दलित साहित्याची चळवळ

नियतकालिकांचा उदय आणि विकास

पुढील नियतकालिकांच्या कार्याचे समालोचन

मनोरंजन, निबंधमाला, प्रतिभा, अभिरुची, सत्यकथा, छंद, प्रतिष्ठान, महाराष्ट्र साहित्य पत्रिका, युगवाणी, पंचधारा, अनुष्ठुभ, अस्मितादर्श, कवितारती

क्रमांक—X

वज्राघात - ह. ना. आपटे, हरपले श्रेय - केशवसुत, औदुंबर - बालकवी, एकच प्याला - रा. ग. गडकरी, झेंडूची फुले - केशवकुमार, रणांगण - विश्राम बेडेकर, पृथ्वीचे प्रेमगीत - कुसुमाग्रज, स्मृतिचित्रे - लक्ष्मीबाई टिळक, श्यामची आई - साने गुरुजी, दंडकारण्यातील प्रणयिनी - दिवाकर कृष्ण 'किडलेली माणसे' ही कथा - गंगाधर गाडगीळ, बळी - विभावरी शिरूरकर, धग - उद्धव शेळके, कोसला - भालचंद्र नेमाडे, सूड - बाबुराव बागूल, नटसम्राट - वि. वा. शिरवाडकर, ताम्रपट - रंगनाथ पठारे, आठवणीचे पक्षी - प्र. ई. सोनकांबळे, सलाम (कविता) - मंगेश पाडगावकर, योगभ्रष्ट (दीर्घ कविता) - वसंत आबाजी डहाळे.

प्रश्नपत्रिका—III (B)

(ऐच्छिक/वैकल्पिक)

ऐच्छिक—I : लोकसाहित्य

लोकसाहित्याचे स्वरूप व व्याप्ती

लोकसाहित्याचे संकलन व संशोधन

लोककथा व लोकगीते या साहित्यप्रकारांचे स्वरूप व वाङ्मयीन गुणवत्ता

मराठीतील लोकसाहित्याचा आणि लोकप्रयोज्य कलांचा स्थूल परिचय

ऐच्छिक—II : तौलनिक साहित्याभ्यास

तौलनिक साहित्याभ्यासाचे स्वरूप व व्याप्ती

प्रभाव (Influence) आणि प्रभव (Reception) या संकल्पना

राष्ट्रीय साहित्य, विश्वसाहित्य आणि भारतीय साहित्य या संकल्पना

भाषांतर : स्वरूप, प्रकार व कार्य

अन्यभाषीय साहित्याचा मराठी साहित्यावरील प्रभाव

ऐच्छिक—III : स्त्रीवादी साहित्याभ्यास

स्त्रीवादी साहित्याभ्यासाचे स्वरूप व व्याप्ती

स्त्रीवादी समीक्षेची उपयुक्तता

मराठीतील स्त्रीप्रश्नसंबद्ध लेखन

मराठीतील स्त्रियांची कविता, कथा, कादंबरी व आत्मकथने

ऐच्छिक—IV : ग्रामीण साहित्य

ग्रामीण साहित्यनिर्मितीमागील प्रेरणा व ग्रामीण साहित्याचे स्वरूप
ग्रामीण साहित्याची वाटचाल व तीमधील सामाजिकता
ग्रामीण कथा, कादंबरी व कविता यांची स्वरूपवैशिष्ट्ये

पुढील प्रमुख ग्रामीण लेखकांच्या लेखनाची वैशिष्ट्ये व स्वरूप :

र. वा. दिघे, श्री. म. माटे, ग. ल. ठोकळ, व्यंकटेश माडगूळकर, उद्धव शेळके, शंकर पाटील, द. मा. मिरासदार,
रा. रं. बोराडे, आनंद यादव, भास्कर चंदनशिव, प्रतिमा इंगोले

ऐच्छिक—V : दलित साहित्य

दलित साहित्यांचा निर्मितीमागील प्रेरणा व दलित साहित्याचे स्वरूप
दलित साहित्याची वाटचाल व तीमधील सामाजिकता
दलित कथा, कविता व आत्मकथन यांची स्वरूप-वैशिष्ट्ये

पुढील प्रमुख दलित लेखकांच्या लेखनाची वैशिष्ट्ये व स्वरूप :

बाबुराव बागूल, शंकरराव खरात, प्र. ई. सोनकांबळे, दया पवार, नामदेव ढसाळ, लक्ष्मण माने, यशवंत मनोहर, दलित लेखिका

**नमुना प्रश्नपत्रिका
पत्रिका—II**

१. श्रवणबेळगोळचा शिलालेख कोणत्या शालिवाहन शकातील आहे ?
(A) ९०५
(B) ९२७
(C) १०३०
(D) १३०९
२. पासोडीवर लेखन करणारा मराठी कवी कोण ?
(A) बहिणाबाई
(B) हेमाडपंत
(C) मोरोपंत
(D) दासोपंत
३. 'थियरी ऑफ लिटरेचर' या ग्रंथाचा अनुवाद कोणी केला आहे ?
(A) स. गं. मालशे
(B) रा. शं. वाळिंबे
(C) श्री. के. क्षीरसागर
(D) भालचंद्र नेमाडे